

СО
ЕВРОПСКИ ПАРИ
ДО РАЗВОЈ НА
АЛТЕРНАТИВНИОТ
ТУРИЗАМ

**СО ЕВРОПСКИ ПАРИ ДО РАЗВОЈ НА
АЛТЕРНАТИВНИОТ ТУРИЗАМ**

Со европски пари до развој на алтернативниот туризам

Издава:
Фондација Институт отворено општество - Македонија

За издавачот:
Владимир Милчин, извршен директор

Автор:
Македонски центар за европско образование

Лектура:
Абакус

Ликовно-графичко обликување:
Бригада дизајн

Печат:
Бато и Дивајн

Тираж:
2000 примероци

**СО ЕВРОПСКИ ПАРИ ДО РАЗВОЈ НА
АЛТЕРНАТИВНИОТ ТУРИЗАМ**

Содржина

1. ВОВЕД	05
2. ПОЛИТИКА ЗА РУРАЛЕН РАЗВОЈ 2007–2013	07
2.1 Регулативи со кои се регулира политиката за рурален развој	09
3. ТУРИЗМОТ ВО ЕУ	11
3.1 Развој на политиките за туризам	13
3.2 Политиката за туризам во ЕУ	16
3.3 Програми и иницијативи што се актуелни во ЕУ	18
4. ПРОЕКТИ КОИ ШТО ИСКОРИСТИЛЕ ЕВРОПСКИ ПАРИ ЗА РАЗВОЈ НА АЛТЕРНАТИВНИОТ ТУРИЗАМ	21
5. ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ НА ЕУ ВО ОБЛАСТА НА ТУРИЗМОТ	45
6. ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ НА ЕУ ШТО Ќ СТОЈАТ НА РАСПОЛАГАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА	51
6.1 ИПАРД	51
6.2 ИПА ПРЕКУГРАНИЧНА СОРАБОТКА	58

1 ВОВЕД

Желбата за бегство од индустријализираноста и преголемиот ред во секојдневието придонесуваат луѓето сè почесто да го избираат алтернативниот туризам како начин за одмор во денешно време. Браќањето кон природата, допирот со традицијата и сопствените корени се задоволства што современиот турист сè почесто ги бара. Во изминативе 10-тина години голем број држави-членки на ЕУ преку различни програми и со поддршка од европските фондови ја искористија можноста за развивање различни сегменти на алтернативниот туризам.

Целта на оваа брошура е да ги презентираме можностите што ги нудат програмите на ЕУ и

да ги прошириме видците за промоција на овој вид туризам кај нас. Различните успешни приказни и искуства од европските држави коишто ги презентираме во оваа брошура, се само мал дел од многуте успешни проекти што се реализирани во практиката. Ќе ви раскажеме различни приказни, ќе ви кажеме нешто за соработката меѓу државите и регионите, ќе ви претставиме проекти во рамките на една држава или еден регион, проекти чијашто крајна цел е развој на одредена област од туризмот, подигање на свеста за околината, подобрување на економската состојба и зголемување на бројот на работните места.

Сепак, најважната цел на оваа брошура е запознавање на субјектите кои се вклучени во туризмот во Република Македонија со можностите што ги нуди Европската унија преку нејзините фондови, како и развој на овој перспективен сектор кај нас.

Пределите на Вевчани, Брајчино, Коњско, Берово и многу други се само мал дел од многуте кои можат да ги искористат европските средства за развој на селскиот и на екотуризмот. Македонија може да понуди и одлични предели за планински велосипедски туризам на Шар Планина, Маврово, Галичица, Водно итн. Пештерите Врело, Пешна, Убава, Шаркова Дупка, Алилица, Слатинска Пештера и други нудат можности за развој на спелеотуризмот или на рекреативниот туризам.

Голем дел од проектите што се претставени се применливи во Македонија. Имено, Македонија има одлични услови за развој на велосипедскиот, културниот, еко и селскиот туризам, пештерскиот туризам, културниот туризам итн.

Меѓу другото, Македонија изобилува со голем број културно-историски споменици, бањи, национални паркови и паркови на природата кои можат да искористат европски пари, да го зголемат бројот на работни места и да придонесат за развој на регионот.

ПОЛИТИКА ЗА РУРАЛЕН РАЗВОЈ 2007-2013 ГОДИНА

Руралниот развој е област што вклучува разни подобласти, меѓу кои и туризмот, што е предмет на оваа брошура. Поради тоа, сметавме дека е потребно да го претставиме руралниот развој како област што го опфаќа туризмот и содржи материја ставена во регулативи, за разлика од туризмот чиешто регулирање во рамките на Унијата е сè уште во зародиш.

Со над 56% од популацијата во 27-те држави-членки на ЕУ која живее во рурални области и покриеност на околу 91% од територијата, руралниот развој е област од витално значење.

Генерално, просечниот приход по глава на жител е понизок во руралните региони, споредено со градовите и селата, бројот на вештини е помал, а секторот на услугите е помалку развиен.

Исто така, грижата за руралниот развој честопати носи високи трошоци. Од друга страна, пак, европскиот рурален простор има многу што да понуди. Ни дава основни сировини, а вредностите како место за убавина, одмор и рекреација се повеќе од очигледни. Многу луѓе се привлечени од идејата да живеат и/или да работат таму доколку има адекватни услуги и инфраструктура. Ова значи дека Лисабонската стратегија за отворање работни места и раст, како и Стратегијата од Гетеборг за одржлив развој, се исто така релевантни за руралните средини, како што се релевантни за градските средини.

Политиката на ЕУ за рурален развој е поврзана со пресретнување на предизвиците со кои се соочуваат руралните области и откривање на нивниот потенцијал.

Зошто заедничка политика за рурален развој?

Теоретски гледано, секоја држава-членка на ЕУ може да одлучи независно да донесе и да спроведува сопствени политики за рурален развој. Сепак, ваквиот пристап тешко би функционираше во практиката. Сите држави-членки на ЕУ нема да можат да си ја дозволат политиката која што им е потребна. Многу од проблемите што се третираат преку политиката за рурален развој не се строго ограничени на националните или на регионалните граници, туку влијаат и понатаму. Исто така, политиката на ЕУ за рурален развој има голем број допирни точки со другите политики на ниво на ЕУ.

Поради тоа, ЕУ има заедничка политика за рурален развој која, сепак, овозможува одредена контрола во рацете на самите држави-членки и на регионите. Политиката е делумно финансирана од централниот буџет на ЕУ, а делумно од националните и од регионалните буџети на државите-членки.

Структура на политиката за рурален развој

Главните правила на политиката за рурален развој во периодот од 2007 до 2013 година, како и мерките на јавните политики, се опфатени во Регулативата на Советот (ЕС) бр. 1698/2005. Според оваа Регулатива, политиката за рурален развој во периодот од 2007 до 2013 година се фокусира на три области:

- подобрување на конкурентноста на земјоделскиот и на шумарскиот сектор;
- подобрување на животната средина и на околината; и
- подобрување на квалитетот на животот во руралните средини и охрабрување на диверзификацијата на руралната економија.

За да се обезбеди урамнотежен пристап до политиката, државите-членки и регионите се обврзани да ги распределуваат финансиите за рурален развој кон сите три области. Дополнително барање е дел од финансиите да се насочат кон поддршка на проектите што се базираат на искуството од иницијативата Лидер.

„Пристапот Лидер“ вклучува индивидуални проекти дизајнирани и извршени преку локални партнерства за решавање на специфичните локални проблеми.

И пред 2007 година секоја држава-членка мораше да постави програма за рурален развој, која специфицираше кои фондови ќе се трошат на кои мерки во периодот 2007—2013 година.

Нова карактеристика за периодот 2007—2013 е поголемото значење што ѝ се дава на кохерентната стратегија за рурален развој преку ЕУ како целина. Ова се постигнува преку употреба на планови за национални стратегии кои мора да бидат засновани на Стратешките упатства на ЕУ.

2.1. Регулативи со кои се регулира политиката за рурален развој

Во текстот што следува се дадени низа регулативи со кои Европската унија ги регулира прашањата за поддршка на руралниот сектор, како и различните измени и дополнувања.

Стратешки упатства

- **2006/144/ЕС: Одлука на Советот од 20 февруари 2006 за Стратешките упатства на Заедницата за рурален развој (период 2007–2013 година)**

Регулативи

- **Регулатива на Советот (ЕС) бр. 1698/2005 од 20 септември 2005 година за поддршка на руралниот развој од Европскиот земјоделски фонд за рурален развој;**

Регулатива на Советот (ЕС) бр. 1944/2006 од 19 декември 2006 година која ја изменува Регулативата (ЕЦ) бр. 1698/2005;

- **Регулатива на Комисијата (ЕК) бр. 1974/2006 од 15 декември 2006 година која дава детални упатства за примената на Регулативата на Советот (ЕС) бр.1698/2005 за поддршка на руралниот развој од Европскиот земјоделски фонд за рурален развој;**
- **Регулатива на Комисијата (ЕК) бр. 434/2007 од 20 април 2007 година за измена на Регулативата на Советот (ЕС) бр.1944/2006 поради пристапувањето на Бугарија и Романија во ЕУ;**

- Регулотива на Комисијата (ЕК) бр. 363/2009 од 4 мај 2009 година, која ја изменува Регулотивата на Советот (ЕС) бр. 1944/2006;
- Регулотива на Комисијата (ЕК) бр. 1320/2006 од 5 септември 2006 година која ги поставува правилата за транзиција кон поддршката на руралниот развој, обезбедена во Регулотивата на Советот (ЕС) бр. 1698/2005;
- Регулотива на Советот (ЕС) бр. 1463/2006 од 19 јуни 2006 година која ја усвојува Регулотивата на Советот (ЕС) бр.1698/2005 за поддршка на руралниот развој од Европскиот земјоделски фонд за рурален развој поради пристапувањето на Бугарија и Романија во ЕУ;
- 2006/663/ЕС: Одлука на Советот од 19 јуни 2006 година со која се усвојува Актот за пристапување на Бугарија и Романија во однос на руралниот развој, и
- 2006/664/ЕС: Одлука на Советот од 19 јуни 2006 година која го усвојува Анекс VIII од Актот за пристапување на Бугарија и Романија.

ТУРИЗМОТ ВО ЕУ

Туризмот е една од активностите која има најзначаен потенцијал за генерирање раст и вработување во ЕУ. Исто така, туризмот придонесува за развојот и социо-економската интеграција во руралните, периферните или помалку развиените региони. Во 2006 година, туризмот придонесе со околу 5% кон бруто-домашниот производ на Унијата. Во него беа вклучени 1,8 милиони компании, кои директно вработуваа 9,7 милиони луѓе, односно 5,2% од работоспособното население. Сепак, индирек-

тниот придонес на туризмот е многу поголем: туризмот, заедно со другите поврзани сектори, индиректно генерира повеќе од 10% од БДП на ЕУ, а опфаќа речиси 12% од вкупниот број вработени. Стапката на отворање нови работни места во туризмот е повисока од просекот на европската економија како целина. Во текот на изминатата деценија, годишната стапка на раст на вработеноста во секторот туризам речиси секогаш беше повисока од стапката на раст на вкупната вработеност.

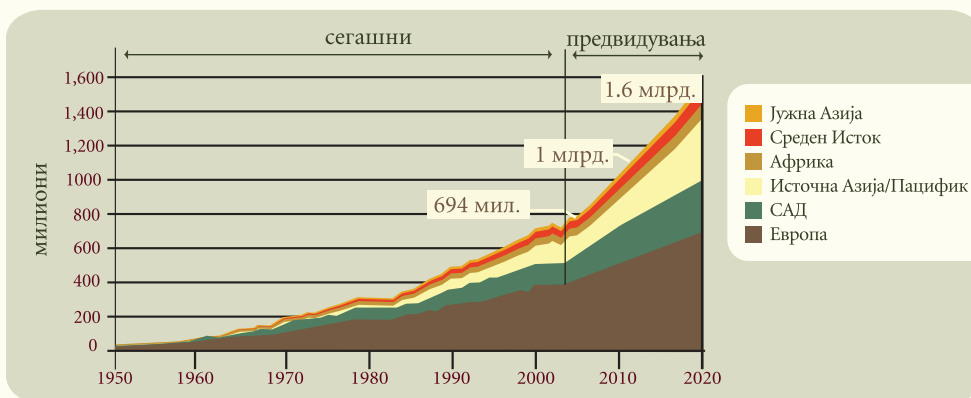
Во статистиката на меѓународниот туризам и бројот на туристите, Европската унија постојано се смета за дестинација број 1 во светот, со околу 380 милиони меѓународни туристички патувања, што претставува 42% од вкупниот број меѓународни туристички патувања во светот во 2007 година. Приходот генериран од странските туристи на ниво на ЕУ изнесува 75,6 милијарди евра во 2007 година. Европската унија, исто така, претставува важен извор на туристи: во 2008 година бројот на патувања реализирани од жители на ЕУ, независно од дестинацијата и времето на престој, изнесувал околу 1,4 милијарди патувања.

Сепак, со цел ЕУ да ја задржи водечката позиција - како туристичка дестинација број 1 во светот - европскиот туризам треба да се приспособи кон сè поголемиот број предизвици (на пример, капацитетот на европските туристички претпријатија да преземаат иновации и нови технологии, меѓународната конкуренција која постојано се зголемува итн.), со цел да се избегне намалувањето на пазарниот удел во однос на другите региони во светот.

Како и другите економски сектори, и туризмот беше засегнат од економската криза, но се докажа дека е, сепак, еден од секторите што е најотпорен на кризата.

Двете истражувања на Евробарометар за туризмот во 2009 година покажаа дека европските туристи и натаму патуваат, дури и ако нивното однесување се стреми кон тоа да се приспособи во согласност со околностите. Ова го потврдува фактот дека последниве децении туризмот станува сè поважен аспект на навиките на граѓаните на ЕУ. Така, во 2008 година, 53,9% од жителите на ЕУ (постари од 15 години) барем еднаш патувале со минимум четири ноќевања во или надвор од Европа.

И долгорочните предвидувања на Светската туристичка организација се во нагорна линија за туризмот во ЕУ. Сепак, иако предвидувањата покажуваат зголемување на апсолутниот број туристи во ЕУ, се предвидува процентуално бројот на туристите да опадне за сметка на зголемиот број туристи на другите континенти, пред сè во Источна Азија.

3.1 Развој на политиките за туризам

Во моментот, ЕУ нема официјална политика за туризам со регулативи што ја регулираат оваа област. Сепак, во последниве неколку години, особено по усвојувањето на новата Лисабонска стратегија, ЕУ има постигнато значаен напредок во оваа насока.

На 20 октомври 2005 година, на четвртиот Европски форум за туризам за првпат се регулираат политиките на ЕУ во областа на туризмот. На овој форум во Малта, Гинтер Ферхојген, тогашен потпретседател на Европската комисија одговорен за индустриите и претпријатијата, започнува говор кој веќе следната година прераснува во Комуникација на Европската унија за политиката на ЕУ во областа на туризмот.

Имено, на овој форум Ферхојген го вели следново:

„ ... иако ЕУ нема директни компетенции во туризмот, преку подобро партнерство меѓу јавните власти, приватниот сектор и вработените на европско ниво ќе се изнајдат јасни предности за европскиот туризам. Кохезивната европска политика е неопходна доколку сакаме да ја подобриме конкурентноста на нашата индустрија и да креираме повеќе и подобри работни места.

Алатките што се достапни за да го постигнеме ова се координација, соработка и поддржувачки активности. За оваа цел ги поставувам темелите на обновената европска политика за туризам, која ќе биде имплементирана преку партнерство помеѓу државите-членки и засегнатите страни во туризмот.

Главна цел на политиката ќе биде да се подобри конкурентноста на европскиот туризам и да се креираат повеќе и подобри работни места преку одржлив развој на туризмот во Европа и глобално.

Сметам дека овие клучни цели се заеднички за сите вклучени страни. За да се пренесе оваа политика во практиката во претстојниот период нашите активности ќе ги фокусираме кон голем број области што поттикнуваат партнерства и оптимално користење на ресурсите.

Нашата политика ќе се фокусира на три главни групи активности:

- **подобра регулација и координација на политиките;**
- **подобро користење на достапните финансиски инструменти, и**
- **активности што се однесуваат на специфичните проблеми од областа на туризмот“**

Во групата активности за подобра регулација и координација на политиките се зборува дека треба да се работи на подобра регулација преку партнерство, да се поедностават правилата, да се избегнува носењето регулативи за кои ЕУ нема да биде сигурна дали навистина има потреба од нив, да се координираат различните иницијативи за политики коишто можат да имаат влијание врз туризмот, како и поморската политика.

Во групата активности за подобро користење на достапните финансиски инструменти се зборува за обликување на европската кохезиона политика, поддршка преку струк-

турните фондови и осигурување дека парите од фондовите се трошат ефикасно, преку експлоатирање на сите можни синергии меѓу вклучените страни, проектите и ресурсите.

Во групата активности кои се однесуваат на специфичните проблеми од областа на туризмот, Ферхојген зборува за активна поддршка на одржливиот развој на европскиот туризам, за формирање на Групата за одржлив туризам, работењето на промовирање на обуки и размена на практиканти, подобрувањето на пристапноста до инфраструктурата за лицата со намалена подвижност, промовирање на Европа како туристичка дестинација, правење портал за таа намена, проучување на влијанието на културните и на спортските настани врз туристичките компании, разгледување на развојот на различните форми туризам, можностите за постари и млади лица итн.

Во 2006 година Европската комисија ја презентираше нејзината комуникација *Обновена полиитика на ЕУ за туризмот: Кон посилно партнерство за европскиот туризам* (COM(2006)134, финален текст од 17 март 2006 година). Оваа рамка ги зема предвид минатите активности и искуства и презентира глобален пристап што ги покрива сите прашања во врска со туризмот. Таа дава преглед на иницијативите на ЕК во врска со главните аспекти на европските политики и начините како треба да се развиваат партнерствата меѓу вклучените страни. Целта е да се зголеми свесноста за туризмот — од економски, социјален аспект и од аспект на животната средина, како и да се подобри конкурентноста на секторот за туризам.

Оваа политика е комплементарна со националните политики и бара начини за подобрување на конкурентноста на европскиот туризам и креирање на повеќе и подобри работни места преку одржлив развој на туризмот во Европа и глобално. Целта не е да се заменат националните политики, туку да се обезбеди додадена вредност на европско ниво.

Голем број приватни и јавни субјекти се инволвирани во развојот на туризмот и, доколку сакаат да бидат успешни, тие мора да развиваат партнерства.

Поради тоа, успехот на *Обновената полиитика на ЕУ* зависи од активното учество на сите засегнати страни во туризмот. Една од првичните области за партнерства е подобрата регулација. Европската комисија лансирала амбициозна иницијатива за разгледување и поедноставување на правилата и на законодавството во одредени области од интерес за туризмот.

Во исто време, ЕК се стреми кон тоа да го интегрира туризмот во сите политики на ЕУ, а се прават и напори да имаа соодветна координација на различните иницијативи што можат да влијаат на туризмот.

Друга важна цел на обновената политика е туризмот да искористи колку што е можно повеќе финансиски инструменти на Унијата. Туризмот навистина добива поддршка преку Европскиот фонд за регионален развој (ЕФРР), Кохезиониот фонд, Европскиот социјален фонд, Европскиот земјоделски фонд за рурален развој, Европски-

от фонд за рибарство, но и од Програмите на заедницата како што се Седмата рамковна програма, Интегрираната програма за доживотно учење, Рамковната програма за конкурентност и иновации итн.

Важна цел на политиката е активна поддршка на одржливоста на економскиот и на социјалниот аспект и аспектот на животната средина на европскиот туризам бидејќи тоа се клучните фактори за конкурентноста на дестинациите и богатството на луѓето, како и за креирање работни места, зачувување и подобрување на природните и на културните убавини.

Комуникацијата на ЕК насловена како *Агенда за одржлив и конкурентен развој на европскиот туризам* (COM(2007) 621, финален текст од 19 октомври 2007 година) зацртува чекори за промовирање на одржливоста и конкурентноста на европскиот туризам. Со учество во имплементацијата на оваа агенда, засегнатите страни во туризмот ќе ги заштитат средствата и конкурентните предности што прават Европа да биде најатрактивна туристичка дестинација за сите странци, но и за Европејците. Засегнатите страни се повикани да ги прифатат нивните одговорности на нивоата на кои најчесто работат и да ги прифатат можностите што ги нуди предизвикот за одржливост, како потенцијален двигател за иновации и раст. Тие треба да ги делат истите цели, да ги обединат нивните напори на повидлив и синергичен начин. Одржливото управување со дестинациите, интеграцијата на одржливи интереси од бизнисите и одржлива свест од туристите ја

формира рамката активности во која треба да се почитуваат принципите на одржливост. Комуникацијата, исто така, посочува на посветеноста на ЕК во врска со горенаведената агенда.

Промовирањето на видливоста на европскиот туризам е уште една важна цел на обновената политика. Оваа цел треба да биде постигната преку заеднички напори на приватниот и на јавниот сектор. Пример за тоа е организацијата на европските форуми за туризам. Ефикасна алатка претставува и европскиот портал за туристички дестинации во Европа www.visiteurope.com

Исто така, во 2006 година ЕК ја лансираше иницијативата EDEN, која се трансформираше во подготвителна активност во декември 2007 година.

Соочена со зголемената конкурентност на глобалниот туризам, а во насока на подобрување на европскиот туризам, ЕК усвои и некои други иницијативи.

Така, на 15 мај 2008 година беше објавен повик за Рамковната програма за конкурентност и иновации „Мрежи за конкурентност и одржливост на европскиот туризам“ (ENT/CIP/08/B/N05S00). Целта беше да се поддржат иницијативите од приватните и од јавните субјекти, нивните постоечки мрежи, како и да се стави акцент на зајакнување на одржливите капацитети и поттикнување на конкурентноста на малите и средните компании од областа на туризмот.

Во 2009 година се составуваше документот за дискусија насловен како „Нова рамка за политики за туризам на ЕУ“. Овој документ збо-

рува за преземањето иницијативи од страна на ЕУ што ќе бидат насочени кон поддршка, координирање и дополнување на мерките преземени од државите-членки, преку иницијативи што имаат европска или барем мултинационална димензија и висока додадена вредност, во споредба со чисто регионалните или национални иницијативи. Оваа рамка за политиката на ЕУ за туризам како главни цели треба да ги предложи следниве:

- да се стимулира конкурентноста на туристичката индустрија;
- да се зајакне развојот на одржливиот туризам во Европа, и
- да се промовира Европа на главните пазари во трети земји.

Понатаму, за секоја од предложените цели, документот содржи и предлог-активности за остварување на целите.

На конференцијата за засегнатите страни во туризмот, одржана во **Мадрид на 14-15 април 2010 година**, се усвои документот насловен како „*Нова стратешка визија за политиката за туризам во ЕУ*“.

Целта беше да се поддржат иницијативите од приватните и од јавните субјекти, нивните постоечки мрежи, како и да се стави акцент на зајакнувањето на одржливите капацитети и на поттикнувањето на конкурентноста на малите и на средните компании од областа на туризмот.

Заменик-претседателот Антонио Тацани, одговорен за индустријата и претпријатијата, изјави

дека „туризмот е една од економските активности со најзначаен потенцијал за генерирање иден раст и вработување во ЕУ. Како и сите економски сектори, и туризмот беше зафатен од економската криза, но се докажа дека е еден од најотпорните сектори, неодамна покажувајќи дури и знаци на одредено опоравување и раст.“

На конференцијата се дискутираше и на некои специфични теми, како што се иновациите и конкурентноста, одржливиот и социјално одговорен развој, како и начините за зајакнување на имиџот на Европа како туристичка дестинација.

Резултатот од конференцијата ќе го отвори патот за координиран и кохерентен пристап кон иницијативите за политиката во туризмот што ќе бидат преземени на европско ниво. Се очекува од ова да произлезе декларација што ќе биде презентирана пред Комисијата.

3.2 Политиката за туризам во ЕУ

Во согласност со новата Лисабонска стратегија, ЕУ е фокусирана кон поинтензивен развој и создавање на повеќе и подобри работни места. Со различните атрактивни места и со квалитетот на туристичките услуги, Европа е водечка дестинација во светот. Поради тоа, туризмот е активност што може да одигра важна улога во остварувањето на целта за раст и отворање нови работни места.

Промената на демографската структура на Европа ќе има големо влијание врз туризмот. Бројот на луѓе постари од 65 години ќе продолжи да расте,

а со подобрувањето на здравствените услуги и продолжувањето на животниот век се очекува и поголема потрошувачка моќ во споредба со претходните генерации. Поради тоа, би требало да се зголеми и бројот на луѓе постари од 50 години кои почесто патуваат.

Освен зголемување на побарувачката за туризам, се очекува и промена на побарувачката за различни видови туризам. Најголем пораст се очекува во сферата на здравствениот туризам и туризмот во врска со културните и природните богатства.

Комисијата има намера да донесе обновена политика за туризам во ЕУ, врз основа на досегашните искуства и одговарајќи на денешните предизвици. Главна цел на политиката ќе биде **да се подобри конкурентноста на туризмот во ЕУ и да се креираат повеќе и подобри работни места преку одржлив развој на туризмот во Европа и на глобално ниво.**

Употреба на достапни финансиски инструменти на ЕУ

Туризмот искористи значајни средства од финансиската поддршка понудена од различните финансиски инструменти на ЕУ. Во периодот 2007—2013 година, структурните фондови и другите програми на ЕУ финансиски ќе го поддржат развојот на туризмот, услугите и инфраструктурата.

Комисијата предвидува можности за финансирање на проектите за одржлив туризам

преку Европскиот фонд за регионален развој (ЕФРР), како и поддршка на социо-економскиот развој. Според целите за „Конвергентност“, „Конкурентност и вработување“ и „Европска територијална соработка“, ЕФРР треба да поддржи повеќе оддржливи модели на туризам, за да го збогати културното и природното богатство, да развие пристапна инфраструктура, да промовира ИКТ, иновативни МСП, бизнис - мрежи и кластери, услуги со повисока додадена вредност, заеднички прекугранични стратегии за туризам и размена на искуства помеѓу регионите.

Транспортната инфраструктура и инфраструктурата на животната средина, кои се од најголемо значење за туризмот, се исто така финансирани од Кохезиониот фонд.

Новиот Европски земјоделски фонд за рурален развој (European Agricultural Fund for Rural Development) ќе обезбеди поддршка во насока на:

- подобрување на квалитетот на земјоделското производство и на производитите;
- подобрување на животната средина и на природната средина;
- охрабрување на туристичките активности, како дел од диверзификацијата на целта за рурална економија, и
- студии и инвестиции поврзани со одржување, реставрирање и надградување на културното наследство.

3.3 Програми и иницијативи што се актуелни во ЕУ

Калипсо (Calypso) – социјален туризам

Социјалниот туризам им овозможува на многу луѓе да одат на одмор и со тоа значително ја подобрува мобилноста. Исто така, социјалниот туризам помага да се надминат сезонските патувања, овозможува да се реализира идејата за јакнење на европското жителство и да се промовира регионалниот развој.

Главни цели во првата подготвителна година се: собирање на најдобрите искуства за поттикнување на туризмот во несезонскиот дел, а со тоа и зголемување на вработеноста; можност постарите лица, младите лица, инвалидните лица и семејствата што се соочуваат со социјални потешкотии да патуваат преку разни тематски програми, размена и понуди за сместување, истражување на проблемите од искуствата и предлагање соодветни решенија итн.

Преку зголемување на достапноста на туризмот за различни старосни групи, овој туризам овозможува подобрување на туристичките приходи, а со тоа и подобрување на економските можности и можностите за вработување, кои пак се клучни цели на Лисабонската стратегија. Се зголемува несезонскиот туризам, особено во развиените региони, каде што туризмот е исклучиво сезонски, а дава можност и за промовирање на помалку познати дестинации.

Соработка во туризмот

Потребата за подобрување на препознатливоста на туризмот бара силна соработка помеѓу организациите, јавната администрација, дестинациите и другите засегнати страни.

Комисијата веќе соработува со различни страни, меѓутоа ако се има предвид фактот дека Комисијата нема директни компетенции врз туризмот, голем број области во другите европски политики имаат значително влијание врз растот на туризмот. На пример, голем број активности од областа на спортот, образованието, обуките, младината, културата, регионалната политика итн., се поддржани преку други програми на ЕУ.

Статистичката поддршка е една од главните алатки потребни за подобро разбирање на туристичкиот сектор. Привршувањето на новата Регулатива за статистики во областа на туризмот е во напредна фаза и се очекува да стапи во сила во 2010 година. Истовремено, Комисијата заедно со државите-членки и во соработка со ОЕЦД и Светската туристичка организација промовира воведување на една сметководствена статистичка рамка со која ќе се мерат добрата и услугите во областа на туризмот со меѓународните стандарди, класификации и дефиниции, со што ќе се овозможи споредба од една до друга земја.

Зајакнувањето на препознатливоста на туризмот е уште една важна цел. Програмите EDEN и Калипсо се во насока на остварување на оваа цел.

Во насока на подобрување на соработката со другите актери во туристичкиот сектор, а со цел да се зајакне европскиот туризам, Комисијата предложи оперативна рамка, преку организирање на бројни настани. Ваквите настани се важни за да се подобри поврзувањето помеѓу сите страни во европскиот туризам. Една од предложените мерки е и годишниот Европски форум за туризам, на кој се собираат повеќе од 300 водечки претставници од секторот за туризам, граѓанското општество, европските институции, национални претставници од областа на туризмот и меѓународни организации за да дискутираат за предизвиците во секторот. Секоја година Форумот се фокусира на различна тема.

Европски дестинации на совршенството (European Destinations of Excellence - EDEN)

Европската комисија го води проектот EDEN уште од 2006 година. Целта на оваа иницијатива е двострана: да се привлече вниманието на вредноста, диверзитетот и карактеристиките на туристичките дестинации во ЕУ, како и да се промовираат дестинации каде што економскиот раст е спроведен на таков начин што ќе обезбеди одржливост на туризмот од социјален, културен аспект и од аспект на животната средина.

Целите на оваа активност се:

- **подобрување на видливоста на одредени дестинации, особено на помалку познатите;**
- **креирање свест за диверзитетот и квалитетот на европскиот туризам;**
- **промовирање на сите европски држави и региони;**
- **насочување на туристичките патувања кон нетрадиционални дестинации и промовирање на несезонскиот туризам, и**
- **изнаоѓање одржливи форми на туризам, креирање платформа за размена на најдобрите искуства на ниво на ЕУ.**

Темите за иницијативите се следниве:

- **2007 година – Најдобри „нови“ рурални дестинации во Европа (10 држави - учеснички)**
- **2008 година – Туризмот и недопреното локално наследство (20 држави - учеснички)**
- **2009 година – Туризмот и заштитените подрачја (22 држави-учеснички)**
- **2010 година – Воден туризам (25 држави - учеснички)**
- **2011 година – Регенерирање на физичките предели (27 држави - учеснички- ?)**

Промовирање одржливост и конкурентност на туризмот

Туризмот е активност што може да има навистина големо влијание врз одржливиот развој. Одржливоста на европскиот туризам повикува на проактивна соработка меѓу туристичките компании, туристичките дестинации и националните, регионалните и локалните власти, со цел да се опфати една широка група предизвици, а во исто време да се остане конкурентен.

Во октомври 2007 година, Европската комисија ја усвои Агендата за одржлив и конкурентен европски туризам. Со оваа агенда, Европската комисија ја гради рамката за имплементација на европските политики и активности за поддршка на туризмот и другите области што придонесуваат за негова одржливост.

Одржлив развој – Патека по железната завеса

Комисијата организираше три регионални работилници за подигање на свеста за „Патеката по железната завеса” - идна евро-велосипедска рута.

Секоја работилница собира учесници од локално, регионално и национално ниво на власта и други интересенти, како и медиуми од државите-членки и од земјите-кандидати со цел:

- да се потенцира зголемената важност на велосипедскиот туризам, придобивките од него, економскиот ефект за регионите, како и да се нагласи важноста на развојот на Патеката по железната завеса, како велосипедска рута;
- да се презентираат европските искуства од велосипедскиот туризам од други велосипедски тури;
- да се истражат интересите на државите и на регионите распоредени покрај поранешната железна завеса за имплементирање на ваква велосипедска патека и идентификување на изводливи иницијативи, за ЕК да може да помогне во имплементацијата во 2010 и 2011 година, и
- да се промовира мрежувањето на државите и на регионите распоредени покрај поранешната железна завеса за идната патека.

Работилниците треба да бидат почетна точка за правењето мрежа на држави и региони што ќе бидат заинтересирани за имплементација на проектот. Првата работилница се одржа на 19 ноември 2009 година во Варшава, Полска, втората на 9 декември 2009 година во Сопрон, Унгарија, а третата на 16 март 2010 година во Софија, Бугарија. Секоја работилница имаше целна група на различни држави.

ПРОЕКТИ ШТО ИСКОРИСТИЛЕ ЕВРОПСКИ ПАРИ ЗА РАЗВОЈ НА АЛТЕРНАТИВНИОТ ТУРИЗАМ

Во продолжение презентираме неколку проекти од различни делови на Европа што искористиле европски фондови. Голем број од вас

можеби ќе се пронајдат себеси или во некој од овие проекти ќе видат можности кои, во голема мерка, можат да се реализираат и кај нас.

1. Пеш по планинските предели Хајлендс

Убавината на пејзажот и богатата традиција придонесоа планинските предели Хајлендс да станат исклучително популарен туристички регион во Шкотска. Со високите врвови, големиот број потоци и реки, езера, фјордови и стрмни долини, регионот располага со речиси сите атракции кои ќе ги освојат дури и најмрзеливите посетители. Но, уште многу луѓе треба да слушнат за ова место коешто предизвикува стравопочит и многумина треба допрва да го откријат, бидејќи планинските предели Хајлендс се најзаповставениот регион во Шкотска.

Имајќи го ова на ум, во 1999 година организацијата Хајленд шетачки фестивал го организираше првиот настан со поддршка од страна на европската програма Лидер II. Пакетот е навистина примамлив: понуда од повеќе од 20 прошетки со водич и можност учесниците да го откријат секој аспект од спектакуларните пејзажи на земјата. А можностите што се нудат се најразлични: планински излети, шумски прошетки, посета на историски места... Секој излет е осмислен така што ќе понуди оригинално искуство - од напорни седумчасовни тури до лесни семејни прошетки. Застапени се сите нивоа на техничка подготвеност, така што пакетот е атрактивен за најшироката публика.

Контакт:

r-ѓa Fran Cree
Претседател на Управен одбор

Адреса:

Rua Reidh Lighthouse, Gairloch

Телефон:

+44 1445 771263

Извор на финансирање:

ЛИДЕР II

Вкупен буџет:

1.808 евра

Придонес на Заедницата:

816 евра

Промоторите сакаа да го направат Фестивалот годишен настан, со цел да создадат и да го одржат интересот за овие диви области и да привлечат посетители и надвор од сезоната. Придобивките би биле значајни: пролонгирање на економското влијание на туристичката сезона и верување во фактот дека откако еднаш ќе дојдат, луѓето сигурно ќе сакаат да дојдат повторно.

2. Еко-куќи во Корушка

Највисокиот врв во Австрија Гросглокнер, кој во највисоката точка достигнува 3.797 метри, и глечерот Молтал го дале името на околниот регион. Овие убавини на југоисточна Корушка се карактеризираат со величествени планински пејзажи и извонредно сочувана флора и фауна. Ова е богатство што треба да биде зачувано и развиено.

Свесна дека оваа околина е најголемата атракција во регионот и дека нуди неспоредлив квалитет на живот, локалната заедница вложи многу напори во активната политика за заштита на животната средина. Намерата е јасна: да се обезбеди симбиоза меѓу човечката активност и заштитата на оваа извонредна средина.

Еден од знаците на оваа посветеност е тоа што неколку мали бизниси во долината Молтал, со помош на програмата Лидер II, направија работна група која како своја цел ја постави изградбата и продажбата на еколошки куќи. Еколошката етикета може да биде одобрена по неколку основи: куќите се направени од дрво, системот за топлинска изолација користи рециклирана хартија, потрошувачката на енергија е минимизирана преку користење на извори на обновлива енергија или користење на систем за греење што троши малку енергија. Значајна предност е тоа што целокупниот процес на производство се одвива локално, при што има одличен ефект врз развојот на голем број локални бизниси и работни места. Во секој случај, инвестирањето во квалитетна еколошка заштита во област којашто нема други предности и каде што туризмот е главен извор на приходи е како вадење осигурителни полиси за целиот регион.

Контакт:

г. Gunther Marwieser

Адреса:

Regionalverein Grossglockner/Molltal
Mortschach 42
A-9842 Mortschach

Телефон:

+43 4826 707

Факс:

+43 4826 7074

E-mail:

region@grossglockner.or.at

Извор на финансирање:

LEADER II

Вкупен буџет:

2.180.233 евра, вклучително и 85.755 евра
(маркетинг и организација)

Придонес на Заедницата:

42.877 евра

3. Велосипедски рај за сите

Помеѓу 1997 и 1999 година ЕУ обезбеди средства за поддршка на програмата за велосипедски туризам Пинцгау, проект во кој соработуваа 28 локални заедници со цел да воспостават мрежа од велосипедски патеки. Целта беше да се искористат предностите на велосипедскиот туризам, како еден од најуспешните туристички сектори, за натамошен развој на економијата во регионот.

Со помош на програмата Salzburg Objective 56, по должината на целата велосипедска патека Тауерн, како и на новонаправените патеки за планински велосипедизам, беа поставени униформирани и лесно видливи знаци. Исто така, беа поставени и девет информативни места за одмор со покриени информативни табли, извори, маси и столчиња, како и вежбалиште за гимнастички вежби за опуштање. Исто така, беше обезбедена поддршка за производство на лесно разбирливи мапи за велосипедски патеки за целиот регион Пинцгау и за организирање настани што ќе бидат насочени кон сите елементи поврзани со велосипедизмот. Пинцгау е лидер во овој сектор во Австрија, со мрежа на велосипедски патеки во должина од над 1.200 км. Тука има си што може да посака еден велосипедист - од екстремни планински патеки за велосипеди во регионот со карпести предели, па си до релаксирани рамни патеки на дното на долината.

Вкупни трошоци:

494.000 евра

Извор на финансирање:

Европски фонд за регионален развој:
51.742 евра

Контакт информации:

Ernst Demel
Verein Pinzgauer Radverkehrsnetz
A-5092 St. Martin bei Lofer

Телефон:

(43-6588) 85 10

Факс:

(43-6588) 85 10 75

E-mail:

info@salzburgerland.com

Интернет:

Finding one's way in the Pinzgau cycling network.

4. Со велосипед околу Северно Море

Велосипедизмот, како евтин начин на патување, бара мала инфраструктура и има мал негативен ефект врз животната средина, а исто така добива на популарност на рекреативниот пазар. Шест држави што излегуваат на Северно Море ги здружија силите за да создадат непрекинатата велосипедска патека по должината на морскиот брег, со поврзаност со траекти, со цел да се поттикнат велосипедски одмори. Проектот беше поддржан од многу големо партнерство, вклучувајќи ги локалните и регионалните власти, туристичките организации и превозници, како и од голем број организации во Германија, Данска, Норвешка, Холандија, Обединетото Кралство и во Шведска. Проектиите направени во туристичкиот сектор покажаа голем пораст на бројот на одморите поминати во велосипедски тури, што може да резултира со значителни економски резултати.

Започнат во 1998 година, проектот за транснационална велосипедска патека го вклучи транспортот со траект за да обезбеди континуирана патека околу Северно Море. Меѓу очекуваните придобивки беа и создавањето и одржувањето работни места во одржливи туристички активности, промоција на други активности поврзани со културниот туризам и создавање свест за природното и културното богатство на посетените региони. Иницијативата започна со студија за изводливост за поврзаноста на траектите со постоечките патеки, со цел да се дефинира потребата од дополнителни врски. Откако се доби оваа информација, на крајот на мај 1999 година партнерите одобрија генерална стратегија базирана на идејата дека меѓународната промоција на патеката треба да овозможи посилен пробив на пазарот, отколку ако тоа го прави секоја земја или регион одделно.

Користејќи ги, пред сè, веќе постоечките маршрути, велосипедската патека околу Северно Море е отворена од 2000 година. Инаугуративна трка по должината на целата патека — од Хамбург, Германија, до Абердин, Шкотска — беше организирана за да се означи официјалниот почеток на целосната патека во средината на 2001 година. Промотивната брошура, објавена на 6 јазици (дански, холандски, англиски, германски, норвешки и шведски), вклучува и мапа што може да се користи за планирање велосипедски одмор и упатство со информации за главните дестинации. Патеката е промовирана и на Интернет, каде што е поставен календар со активности.

Контакт:

Rogaland Fylkeskommune
Regionalplanavdelingen
Postboks 798
NO-4001 Stavanger

Телефон:

(47-51) 51 66 81

Факс:

(47-51) 51 66 74

E-mail:

pfp@rfk.rogalandf.kommune.no

Интернет:

www.northsea-cycle.com

Програма:

Интеррег II Ц регион на Северно Море

Проект:

North Sea cycle route

Вкупни трошоци:

770.960 евра

Придонес на ЕУ:

385.480 евра

5. Речните извори во долината на Лисабон и Тагус

Екотуристичкиот проект во регионот на долината на Лисабон и Тагус помогна за унапредување на одржливиот развој на речните извори Алвиела, преку интегрирање на екотуризмот со свеста за животната средина, како и со едукација и научни истражувања.

Активностите на еко-проектот вклучија изградба на еден мултинаменски центар што се наоѓа во близина на речните извори Алвиела, но исто така и во близина на речна плажа, кампинг-простор, како и во Националниот парк Сера де Аире. Околината што го опкружува овој центар, како и остатокот од паркот, е област со извонредна природна убавина и има огромно значење од геолошка, хидролошка и еколошка гледна точка. Поради тоа, беше развиена надворешна инфраструктура и беа изградени патеки со цел да се набљудува речниот еко-систем и блиските геолошки и морфолошки карактеристики. Други елементи на проектот вклучија и изградба на мала брана, со цел да се зголеми постоечката површина за капење, развој на туристички особености, вклучувајќи и дел за одмор и дел за кампување.

Овој мултинаменски центар опфаќа и промовира широк опсег различни активности, меѓу кои и пештера на лилјаци со мониторинг центар, каде што преку видеомониторинг се овозможува научно истражување, а посетителите можат да сведочат за самотничкиот живот на овие цицачи, како и геодром, што е всушност симулатор кој дава увид во геолошката еволуција на областа.

Центарот содржи и простории за вежби, бесплатен пристап на Интернет, тематска библиотека, простории за привремени изложби, ресторан за самопослужување и сместување на 60-тина луѓе. Проектот беше воден од општинските власти. Други партнери во проектот беа научни и образовни организации, агенцијата за локален развој, агенцијата за регулирање на водите и една локална компанија за водоснабдување.

Контакт 1:

Luís Manuel da Silva Azevedo or
Eduardo Marcelino Ramalho Camacho
City Council of Alcanena
Praça de Maio, 8
P-2380-037 Alcanena

Телефон:

(351) 249 88 90 10

Факс:

(351) 249 89 13 57

E-mail:

ambiente@cm- alcanena.pt

Интернет:

<http://www.cm-alcanena.pt>

Контакт 2:

Maria João Botelho
Natural Park of the Aire and
Candeeiros Mountain Range
Rua Dr António César Silva Ferreira
Bairro do Matão
P-2040-215 Rio Maior

Телефон:

(351) 243 99 94 80

Факс:

(351) 243 99 94 88

E-mail:

pnsac@icn.pt

Интернет:

<http://www.icn.pt>

Проект:

Ecotourism — The Alviela river springs

Програма:

Цел 1

Вкупни трошоци:

3.710.000 евра

Придонес на ЕУ:

2.517.000 евра

6. Термален центар кој го зголеми бројот на работните места и ги осигура постоечките работни места

Најважниот проект за економскиот развој на општината Геинберг, во близина на Линц, Австрија, во текот на изминатите години беше започнувањето со работа на термалниот центар. Комбинацијата од бањи и термални води,

спортски објекти, сауна центар и центар за здравје се значајна конкурентска предност. Комбинирањето на туризмот со подобрување на здравјето значително ја зголеми атрактивноста на локацијата.

Воспоставувањето и работењето на термалниот центар зачува и создаде вкупно 400 работни места, со зголемен број посетители кои ги искористија предностите на локалниот хотел, особено услугите за исхрана. Разновидните понудени програми кои ги нуди центарот се насочени кон различни целни групи.

Контакт:

Tayfun Ucar
THG Thermenzentrum Geinberg
Errichtungs GmbH
Rudolfstraße 53
A-4040 Linz

Телефон:

(43-732) 70 09 90

Факс:

(43-732) 71 77 39

E-mail:

vamed.linz@magnet.at

Интернет:

www.therme-geinberg.at/

Вкупни трошоци:

42.100.000 евра

**Придонес на ЕУ: Европски фонд
за регионален развој:**

2.240.000 евра

7. Преправките на Мистрас

Борејќи се со убавините на природната околина, средновековните урнатини на Мистрас, оддалечени 5 км од Спарта, формираат едно од најзначајните археолошки наоѓалишта во Грција. Овие ѕидини се, исто така, на листата споменици на светското културно наследство на Унеско. Со тесните улици, високите тврдини, малите куќи, викендиците, палатите, капелите и манастирите и црквите полни со фрески, Мистрас е уникатен пример на величествената религиозна и нецрковна архитектура и е слика за типичен град од доцниот византиски период (1262—1460). Целта

на проектот финансиран од ЕФРР беше Мистрас да се претвори во интегриран музејски комплекс, каде што посетителите можат да ги откријат сите аспекти на оваа култура. Бидејќи многу религиозни градби веќе биле реставрирани, проектот се насочи главно кон нецрковните остатоци. Меѓу најважните спаѓа палатата на деспотите, со нејзините византиски структури и готски украси. Еден од главните зафати на проектот вклучи реконструкција на големиот покрив на салата со престолот во оревово дрво, со двојни табли и рачно направени ќерамиди.

Освен на палатата, се работеше и на консолидација на замокот на Франките на врвот на ридот, на куќите во погорните градови, се поправаа покривите на престолнината Агиос Димитриос, а се реконструираа и северниот и западниот трем на манастирот Пантанаса. Дел од работите вклучија и поплочување на улиците и инсталирање на системи за вода и електрична енергија на главните згради итн.

Поголемиот дел од работите беа спроведени во периодот од 1995 до 2001 година. Целокупниот проект креираше 21 работно место со полно работно време и 63 сезонски работни места. Исто така, беа вработени и двајца архитекти, дизајнер, инженер, хемиски инженер, топограф и административен службеник, како и тим од тројца археолози кои беа вработени привремено.

Проект:

Restoration of the Mystras monuments

Контакт:

Ministry of Culture
Committee for the Restoration
of the Mystras Monuments
Leonidou 96
GR-23100 Sparta
c/o Prof. Stephanos Sinos

Тел/факс:

(30) 27 31 02 15 41

E-mail:

eamystra@otenet.gr

Интернет страница на регионот:

http://www.peloponnisos.gr/intro_en.htm

Вкупни трошоци:

2.935.000 евра

Придонес на ЕУ

(Европски фонд за регионален развој):

2.201.000 евра

8. Информативен центар во национален парк

Формиран во 2000 година, Националниот парк во долината Таја е австриско продолжение на Националниот парк Подји од Република Чешка, кој е отворен во 1991 година. Ова беше проект за конзервација на природата, а истовремено и инструмент за забрзување на локалниот развој преку туризмот, кој требаше да го генерира развојот.

Главна карактеристика беше изградбата на информативен центар. Центарот обезбедува спектар туристички информации и е почетно место за сите екскурзии во паркот. Просторите за толкување и едукација им овозможуваат на посетителите да се запознаат со еволуцијата на паркот и со природните процеси, екологи-

јата во паркот и меѓуграничните активности за заштита на животната средина. Во изложбениот простор посетителите можат одблизу да се запознаат со милиони години долгата локална историја, а потоа да посетат семинари за заштита на природата, како и на многу други теми од областа на животната средина.

Паркот посебно ја нагласува едукацијата на децата и младите луѓе од областа на животната средина, така што голем број активности на отворено и во затворен простор се дизајнирани за училишни и младински групи. Исто така, проектот беше наменет и за љубителите на природата и научниците.

Преку постојана соработка со чешкиот национален парк се подобрени прекуграничните рути, а постои и програма за заедничко управување со паркот, што се остварува преку два тима за управување.

Во Центарот за посетители секоја година доаѓаат околу 25.000 луѓе. Околу 16% од нив се ученици, 25% луѓе кои доаѓаат на екскурзии и прошетки, а 17% посетители на изложби. Со отворањето на Центарот тројца луѓе се вработени со постојано работно време, а девет други се вработени со времен договор. Следните чекори се во доменот на односите со јавноста, со цел и натаму да се зголемува бројот на посетителите.

Контакт:

Robert Brunner, Nationalpark Thayatal GmbH

Телефон:

+43 2949 7005

Факс:

+43 2949 700550

Адреса:

Merkersdorf 90
A-2082, Hardegg, Österreich

E-mail:

office@np-thayatal.at

Интернет:

www.np-thayatal.at
(www.nppodyji.cz/_E_PODYJ).HTM)
Австрија – Република Чешка

Вкупни трошоци:

2.797.904 евра

Придонес на ЕУ:

1.398.951 евра

9. Мрежа на бавни патишта

Преку создавањето на мрежата на патишта со ограничена брзина се креираат можности за рекреација и туризам, како и за подобрување на мобилноста на локалните жители. Мрежата на бавни патишта обезбедува можности за пешачење, возење велосипед, а во иднина можеби и за јавање коњи. На овие патишта е забрането користење на моторни возила (автомобили, мотори итн.), со цел да се гарантира безбедноста и да се обезбеди рекреација и уживање. Освен тоа, мрежата на патишта со ограничена брзина треба да ги поттикне луѓето да ги ценат пејзажите, да го избегнуваат сообраќајот и загадувањето и да обезбеди нови економски можности.

Проектот вклучи партнери од шест општини, организации за зачувување на природата, туристички агенции и локални акциони групи кои објавија серија мапи за пешачење. Мапите вклучуваа приказ на мрежата на патишта и најважните знаменитости на регионот. Дел од резултатите беа организирање тури за пешачење, дегустација на локалните специјалитети, реставрирање на патиштата, поставување знаци итн.

Иако „бавните патишта“ се често блиску до земјоделското земјиште, проектот се стремеше кон тоа да ги убеди земјоделците за додадената

вредност на мрежата. Преку привлекување посетители во регионот кои доаѓаат заради рекреација, мрежата обезбеди нови можности, како што е на пример директната продажба на производи или земјоделскиот туризам. Мрежата, исто така, ја зголеми продажбата на веќе постоечките локални трговци, а се очекува и зголемен приход за хотелите, рестораните и кафулињата. Иако првобитната цел беше да се одржат значајните карактеристики на регионалните пејзажи, овој проект креираше можности за одржлив развој, што беше крајна цел на локалната заедница.

Име на организацијата:

Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën vzw

Контакт лице:

An Rekkers

Адреса:

Donkerstraat 21

Поштенски код:

1750

Град:

Gaasbeek

E-Mail:

info@rlzzz.be

Телефон:

+3224526045

Факс:

+3224600701

Интернет адреса:

www.rlzzz.be

Вкупен буџет:

109.342 евра

Европски гарантен фонд за земјоделство:

48.110 евра

Јавно национално финансирање:

48.110 евра

Приватно финансирање:

13.121 евра

10. Кардица го помага руралниот развој

Прелетувајќи го вештачкото езеро Пластира во централна Грција можете да уживате во прекрасниот пејзаж на пределот Кардица, со неговите планински пасишта, потоци, прекрасни екосистеми, византиски споменици и традиционални села. Посетителите се воодушевени од природните убавини, од гостопримливоста на жителите и од богатството на локалните традиции.

Сепак, не е си идилично во овој рурален регион кој има претрпено неколку економски и социјални падови во изминатите децении. Негативното влијание на изградбата на езерото на дел од најплодната почва, лошиот пристап, недоволниот број болници и училишта, како и

општиот недостиг од различни услуги, поттикнува многу млади луѓе кои не беа заинтересени за земјоделство да ја напуштат областа. Ова предизвика опаѓање на популацијата и нејзино стареење.

Агенцијата за развој на Кардица (АРК), која ги вклучува и Асоцијацијата на локалните власти и Асоцијацијата на земјоделците, беше основана во 1989 година. Нејзината улога е да координира иницијативи и да ги подобрува партнерствата и мрежите за ревитализација на регионот. Со неколкугодишното искуство, АРК беше добро ситуирана за да ја раководи Лидер програмата од 1996 до 1999 година. Областа имаше 37.500 луѓе и вклучи 13 општини и 78 дистрикти.

Целта на програмата беше да се промени трендот на пад со креирање на изводливи активности и да се обезбеди дополнителен приход за руралната заедница, да се подобрат животните услови и да се охрабрат луѓето да останат да живеат во областа. Применетиот пристап беше со цел да се промовира „интегриран“ развој во руралната област преку т.н. оздола-нагоре (bottom-up) иновативни мерки, вклучувајќи ги сите партнери, како и заедницата. Овие мерки ги покрија сите области на активности и го искористија целокупниот опсег на локални ресурси (човечки, природни, институционални, културни и други), а во исто време акцент беше ставен и на заштитата на животната средина.

Основната и водечка филозофија беше слабостите да се трансформираат во капитал и да се

стави акцент на откривањето и автентичноста. Промоцијата на руралниот туризам и другите алтернативни форми на туризам беше област со исклучителен успех. Ова, исто така, имаше поттикнувачки ефект и резултираше со развој на комплементарни активности во голем број други сектори. Сево ова придонесе да се развие давање-то различни услуги од страна на заедницата.

Некои од најзначајните резултати се изградба на 10 хотели со 180 кревети, 5 центри за одмор, 12 занаетчиски фирми (фолклорни уметности, ковачи, дрвенарија, шиени облеку итн.), 12 агробизниси (вклучувајќи и преработка на месо, органски производи, леб и храна за животни), два изложбени центра кои продаваат квалитетни производи, 2 расадника за растенија, пилана и 2 бензински станици.

Други придобивки беа реставрацијата на спомениците, тематски тури, објавување на водичи и обуки (600 часа теорија и практична работа за 48 слушатели), на теми како што се туризам, земјоделство, одгледување добиток и животна средина. Беа отворени вкупно 130 пос-тојани работни места и 120 повремени работни места, а 90 работни места беа осигурани.

Успешноста на програмата Лидер и нејзината популарност кај локалната заедница се должи пред сè на улогата на АРК, која беше дизајнирана да биде флексибилна и транспарентна структура што ќе биде тесно поврзана со заедницата и нема да сече црвени ленти. Преку програмата Лидер, АРК го поттикна духот на иницијативноста и ја охрабри локалната иновативност.

Проект:

Leader II Karditsa

Контакт:

Development Agency of Karditsa (AN.KA) SA
Allamani kai Blatsouka
GR-43100 Karditsa
c/o Mr Evaggelos Sakellariou

Тел:ефон:

(30) 24 41 04 23 63

Факс:

(30) 24 41 07 16 36

Е-mail:

anka@anka.gr

Интернет:<http://www.anka.gr>**Интернет страница на Градскиот совет:**<http://www.karditsa-net.gr/>**Вкупни трошоци:**

9.302.000 евра

Придонес на ЕУ:

4.825.000 евра

11. Оживување на старите занаети

Тирол има богато наследство од мебел од различни културни периоди. Беа потребни специјализирани занаетчии за да се зачува и соодветно да се реставрира ова богато наследство. Проектот започна со идејата на еден посветен директор на училиште и еден столар да ги оживеат занаетите и да ги направат достапни на група заинтересирани луѓе преку специјализирана обука. Оваа идеја се разви во професионална обука со неколку цели. Главни цели на програмата беа обезбедување обука за повисоки професионални квалификации и помош на малите столарски фирми во регионот да развијат нишка на занаетчискиот пазар преку комбинирање на старите традиции со нови техники. Организатори беа трите регионални професионални училишта во северниот, источниот и во јужниот дел на Тирол (Абсам, Линц и Бриксен), кои го направиле концептот за оваа специјализирана обука со столарскиот еснаф и други експерти, а потоа оваа програма беше поддржана од иницијативата Интеррег II. Исто така, беа организирани екскурзии до важни локални и меѓународни центри, со цел да се збогати содржината и методологијата на програмата.

Контакт:

Christof Spielberger
Amt der Tiroler
Landesregierung/Abteilung JUFF
Michael-Gaismairstraße 1
A-6020 Innsbruck

Телефон:

(43-512) 508 35 77

Факс:

(43-512) 508 35 84

Е-mail:

c.spielberger@tirol.gv.at

Интернет:

www.tirol.gv.at/juff/arbeitnehmerfoerderung1.html

Вкупни трошоци:

123.520 евра

Придонес на ЕУ (Интеррег, ЕСФ):

53.052 евра

12. Реставрирање на урбаното наследство

Сместена на шпанско-португалската граница, Валенса има богато културно наследство, кое ги одразува многуте поврзаности помеѓу далечниот исток на Португалија и Галиција. Со поддршка на ЕФРР и оперативната програма Норте регион, општинските власти започнаа серија проекти за реставрирање и реновирање на историскиот центар на градот. Со подобрување на урбаната средина и модернизирање на основната инфраструктура (систем на отпадни води, патишта итн.), се работеше на промовирање на културниот туризам и на запирање на демографскиот пад, преку креирање активности и подобар квалитет на животот.

Контакт:

Jorge Sobrado, CCDR-Norte

E-mail:

vitor.devesa@ccdr-n.pt

Вкупни трошоци:

2.600.000 евра

Придонес на ЕУ:

1.900.000 евра

ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ НА ЕУ ВО ОБЛАСТА НА ТУРИЗМОТ

1. Структурните фондови во периодот 2000–2006 година

Структурните фондови се главни инструменти за обезбедување помош за „структурните“ активности на Унијата, т.е. за активностите насочени кон намалување на социјалните и на економските разлики. Структурните фондови се комплементарни со националните или со приватните финансирања и се користат за имплементирање на големи програми, кои покриваат широк спектар локални, регионални и национални активности.

Тие ги комбинираат нивните интервенции во согласност со потребите. Во периодот од 2000 до 2006 година беа оперативни овие четири фондови:

1. **Европскиот фонд за регионален развој (ЕФРР)** – финансираше инфраструктура, инвестиции за креирање работни места, локални развојни проекти и помош за мали фирми.

2. **Европскиот социјален фонд (ЕСФ)** – го промовираше враќањето на невработените и на инвалидните групи кон работната сила, главно преку финансирање обуки и системи за помош за регрутирање.
3. **Европскиот гарантен фонд за земјоделство (ЕГФЗ)** – овој фонд финансираше мерки за рурален развој и обезбедување помош за земјоделците, главно во регионите кои заостануваат со развојот, а се користеше и за поддршка на иницијативата Лидер+.
4. **Финансискиот инструмент за рибарство (ФИР)** – ѝ помагаше на рибната индустрија за да се приспособи и да се модернизира.

Цели за периодот 2000–2006: Да се зајакне влијанието на фондовите и да се постигнат најдобри можни резултати. 94% од структурните фондови за периодот 2000—2006 година беа концентрирани на 3 цели.

Цел 1: Да им се помогне на регионите што заостануваат, со цел да се развијат и да дојдат на приближно исто ниво како и развиените региони. Околу 50 региони, во кои живеат 22% од жителите на Унијата, или околу 83 милиони жители, спаѓаат под оваа цел и тие добиваат 70% од достапните средства. Во периодот од 2004 до 2006 година со оваа мерка беа опфатени уште 73 милиони луѓе.

Цел 2: Поддршка на економската и на социјалната конверзија во индустриските, руралните, урбаните или рибарските подрачја кои се

соочуваат со структурни тешкотии. Сè на сè, 18% од популацијата во ЕУ-15, или 68 милиони луѓе, живеат во овие области, а тие примија 11,5% од вкупните фондови.

Цел 3: Модернизирање на системите за обука и промовирање на вработувањето. Мерките финансирани од третата цел ја покриваат целата Унија, освен регионите од првата цел, каде што мерките за обука и вработување се вклучени во програмите за изедначување на регионите. Оваа цел доби 12,3% од вкупните фондови.

Структурните фондови во периодот 2007–2013 година

Во овој период се оперативни два од четирите фонда од претходниот период: Европскиот фонд за регионален развој и Европскиот социјален фонд.

1. Европскиот фонд за регионален развој (ЕФРР)

ЕФРР ги поддржува програмите за регионален развој, економски промени, зајакнатата конкурентност и територијалната соработка низ ЕУ. Приоритетите во финансирањето вклучуваат истражување, иновации, заштита на животната средина и превенција од ризици, додека инвестициите во инфраструктурата ја задржуваат важната улога, особено во најмалку развиените региони.

2. Европскиот социјален фонд (ЕСФ)

ЕСФ се фокусира на четирите клучни области: зголемувањето на приспособливоста на работниците и на претпријатијата; подобрувањето на пристапот кон вработување и учеството на пазарот на трудот; засилувањето на социјалната инклузија, преку борба со дискриминацијата и олеснување на пристапот на инвалидните лица на пазарот на трудот, и промовирањето на партнерството за реформи во областа на вработувањето и инклузијата.

Цели за периодот 2007–2013 година:

1. Конвергентност (претходно цел 1)

Оваа цел ги покрива регионите чијшто БДП е помал од 75% од просекот на ЕУ и се стреми кон забрзување на нивните економски активности. Финансирана е од ЕФРР и од ЕСФ, како и од Кохезиониот фонд. Приоритети на оваа цел се човечкиот и физичкиот капитал, иновациите, општеството на знаење, животната средина и административната ефикасност.

2. Регионална конкурентност и вработување (претходно цел 2)

Оваа цел ги покрива сите региони во ЕУ, освен оние што се веќе покриени со целта конвергентност. Насочена е кон зајакнување на конкурентноста, вработувањето и атрактивноста на овие региони. Иновацијата, промовирањето на претприемништвото и заштитата на животната

средина се главните теми на оваа цел. Финансиите доаѓаат од ЕФРР и од ЕСФ.

3. Територијална соработка (претходно цел 3)

Оваа цел се стреми кон унапредување на соработката меѓу европските региони и развој на заеднички решенија за проблемите во урбаниот, руралниот и крајбрежниот развој, економскиот развој и управувањето со животната средина. Целта има 3 насоки:

- прекугранична соработка;
- транснационална соработка, и
- меѓурегионална соработка.

2. Кохезиониот фонд 2007–2013 година

Кохезиониот фонд е за државите-членки чијшто БДП е под 90% од просекот на ЕУ. Тој придонесува за интервенции на полето на животната средина и трансевропските транспортни мрежи.

Насочен е кон зајакнување на економската и социјалната кохезија на Заедницата, преку урамнотежено финансирање на проекти, технички и финансиски независни фази на проекти и групи проекти што формираат кохерентна целина, во областа на животната средина и трансевропските транспортни мрежи.

Кохезиониот фонд, исто така, придонесува за првични студии во врска со проектите и нивната имплементација, како и мерки за техничка

помош како што се: компаративните студии, студиите за ефектот, студиите за мониторинг, а уште од неговото влегување во сила (1999) ги поддржува и кампањите за публицитет и информативните кампањи.

Во моментот средства од него можат да црпат Грција и Португалија, како и новите држави-членки од 2004 и од 2007 година.

3. Европски земјоделски фонд за рурален развој (ЕЗФРР) 2007–2013 година

Овој инструмент е насочен кон зајакнување на политиката на ЕУ за рурален развој и поедноставување на нејзината имплементација. Тој го подобрува управувањето и контролирањето на политиката за рурален развој во периодот од 2007 до 2013 година.

Фондот помага во подобрување на гореспомнатите теми:

- **конкурентноста на земјоделството и на шумарството;**
- **животната средина и околината, и**
- **квалитетот на животот и управувањето со економските активности во руралните средини.**

Секоја земја-членка треба да состави план за национална стратегија во согласност со стратешките начела на Унијата. Овој план е за периодот од 1 јануари 2007 до 31 декември 2013

година и неговото имплементирање се одвива преку програми за рурален развој кои содржат пакет мерки групирани во 4 оски. Третата оска гласи: квалитет на животот во руралните средини и диверзификација на руралната економија. Во врска со диверзификацијата на руралната економија, Регулативата содржи мерки за:

- **диверзификација кон неземјоделски активности, поддршка на основањето и развојот на микробизнисите, промоција на туризмот и на заштитата и развојот и управување со природното наследство кое придонесува за одржлив економски развој;**
- **подобрување на квалитетот на животот во руралните области, со посебен акцент на реновирањето и развојот на селата и зачувувањето и најдобрата употреба на руралното наследство, и**
- **стекнување вештини и спроведување активности со цел да се подготви и имплементира стратегијата за локален развој.**

4. САПАРД

Сапард е специјална програма за земјоделство и рурален развој која беше креирана за да им се помогне на земјите-кандидатки од Централна и од Источна Европа да се подготват за членство во Унијата (претпристапна помош). Ова беше остварено преку давање помош за приспособување на земјоделските структури и руралниот развој. Фондот беше целосно децентрализиран и секоја земја-кандидатка беше одговорна за управувањето.

5. Иницијативи на Заедницата 2000–2006 година

Иницијативи на Заедницата беше програма насочена кон тоа да ги надополни интервенциите на структурните фондови во одредени области. Иницијативите на Заедницата апсорбираа 5,35% од буџетот на структурните фондови.

Во периодот од 2000 до 2006 беа имплементирани четири вакви иницијативи: Интеррег, УРБАН, Лидер+, EQUAL)

Ние ќе ги споменеме оние коишто се релевантни за алтернативниот туризам:

5.1 Интеррег

Интеррег е иницијатива на Заедницата насочена кон тоа да ја стимулира меѓурегионалната соработка во Европската унија. Почетоците датираат од 1989 година, со финансирање од Европскиот фонд за регионален развој. Сегашната програма Интеррег IV го покрива периодот од 2007 до 2013 година.

Историјата на Интеррег по периоди изгледа вака:

1989 – 1993 година (Интеррег I)

1994 – 1999 година (Интеррег II)

2000 – 2006 година (Интеррег III)

2007 – 2013 година (Интеррег IV)

Цел на програмата: Интеррег е дизајниран да ја стимулира соработката меѓу државите-членки на ЕУ на различни нивоа. Една од главните цели е намалување на влијанието на националните граници, со цел да се овозможи еднаков економски, социјален и културен развој на целата територија на ЕУ.

Целта на Интеррег е да се зајакне економската и социјалната кохезија во ЕУ преку унапредување на прекуграничната, транснационалната и меѓурегионалната соработка и урамнотежен развој на територијата на ЕУ. Активностите во граничните и во пограничните области меѓу државите-членки на ЕУ и државите кои не се членки се суштината на оваа иницијатива.

Имплементацијата на иницијативата се врши според 3 насоки:

- а) прекугранична соработка којашто промовира интегриран регионален развој меѓу соседните гранични региони, а целта е развивање на прекуграничната економска и социјална соработка преку здружени стратегии и програми за развој. Во однос на финансиите, на оваа насока отпаѓа најголемиот дел.
- б) транснационална соработка која има за цел да се промовира повисок степен на интеграција преку формирање поголеми групации на европските региони, за да се постигне одржлив, хармоничен и урамнотежен развој во ЕУ и поголема територијална интеграција, заедно со земјите-кандидатки и другите соседни држави;

в) меѓурегионална соработка на територијата на ЕУ (и соседните држави) за да се подобри ефикасноста на политиките на регионалниот развој и инструментите преку размена на голем број информации и вмрежување. Во однос на финансиите, на оваа насока отпаѓа најмалиот дел, но програмите ги покриваат сите држави-членки на ЕУ.

Крајни корисници на фондовите на Интеррег обично се јавните власти, заинтересираните асоцијации и непрофитните организации, како што се стопанските комори, организациите на работодавачи, синдикатите или институтите за истражување. Според Интеррег IV, кој се реализира во периодот од 2007 до 2013 година, приватните фирми можат да аплицираат само преку конзорциум од неколку фирми, нешто што не беше можно во претходните програмски периоди.

5.2. ЛИДЕР+ 1991–2006 година

ЛИДЕР+ е една од четирите иницијативи финансирани од структурните фондови на ЕУ дизајнирана за да им помогне на жителите на руралните области, земајќи го предвид долгорочниот потенцијал на локалниот регион.

Охрабрувајќи ја имплементацијата на интегрирани, квалитетни и оригинални стратегии за одржлив развој, особено се акцентираат партнерството и мрежите за размена на искуства.

Во почетокот на развивањето, програмата беше позната како ЛИДЕР I (од 1991 до 1994 година). Таа го означува почетокот на новиот пристап кон руралниот развој, заснован на територијалниот принцип, кој ќе биде интегриран и партиципативен, додека ЛИДЕР II (1994—1999) го прошири опфатот на првата програма. Со продолжението, во рамките на ЛИДЕР II се поддржува иновативниот пристап кон руралниот развој.

Последната финансиска перспектива во своите рамки ја имаше програмата ЛИДЕР+ од 2000 до 2006 година, која ја продолжи поддршката на иновативните пристапи за интегрирање на одржливиот развој во политиката за рурален развој.

Во согласност со предвидените активности, ЛИДЕР+ финансираше мерки што се однесуваат на правилното користење на природните и на културните ресурси, подобрувањето на квалитетот на животот во руралните средини, зајакнувањето на вредноста на локалните производи и пристапот до пазар на малите производства, како и употребата на нови технологии и знаења за да се подобри конкурентноста на производите на пазарот.

ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ НА ЕУ ШТО Ќ СТОЈАТ НА РАСПОЛАГАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА

6.1. ИПАРД

Инструментот за претпристапна помош (ИПА) е воспоставен од страна на Советот на ЕУ со донесувањето на Регулативата (ЕЗ) бр. 1085/2006 од 17 јули 2006 година.

Целта на ИПА е да им обезбеди насочена помош на земјите-кандидатки и на потенцијални кандидати за членство во ЕУ. Преку ИПА Европската унија им помага на земјите-кандидатки и на потенцијалните кандидати во нивното прогресивно усогласување со стандардите и политиките на Европската унија, како и со *acquis communautaire*.

Инструментот за претпристапна помош (ИПА) е составен од следниве 5 компоненти:

- Помош во периодот на транзиција и институционална надградба;
- Прекугранична соработка;
- Регионален развој;
- Развој на човечки ресурси, и
- Рурален развој.

Република Македонија, како земја-кандидатка за членство во ЕУ, има пристап кон сите ИПА компоненти. ИПАРД е петтата компонента од ИПА наменета за руралниот развој.

Главната цел на ИПАРД програмата се однесува на следново:

„Да се подобри конкурентноста на земјоделското стопанство и на прехранбената индустрија по пат на развој, за да се усогласат со стандардите на Заедницата, и обезбедување одржлив еколошки и социо-економски развој на руралните области преку зголемени економски активности и можности за вработување.“

Следниве мерки се вклучени во програмата:

- *Приоритет 1:* Подобрување на пазарната ефикасност и имплементација на стандардите на Заедницата

Мерка 101: Инвестиции во земјоделските стопанства за да се реструктурираат и да се надградат до стандардите на Заедницата;

Мерка 103: Инвестиции во обработката и рекламирањето на земјоделските производи за да се реструктурираат и да се надградат до стандардите на Заедницата;

- *Приоритет 3:* Развој на руралната економија

Мерка 302: Диверзификација и развој на руралните економски активности.

Цели на ИПАРД

Основните придобивки за Република Македонија од реализацијата на ИПАРД програмата (2007 - 2013) се:

- **Подобрување на пазарната ефикасност и спроведување на стандардите на Европската унија преку реструктурирање и надградба на земјоделско - прехранбениот сектор до стандардите на ЕУ, како и преку зголемување на конкурентноста на земјоделските и на земјоделско-прехранбените производи со цел подготовка на земјоделскиот сектор за пристап кон ЕУ.**
- **Развој на руралната економија преку диверзификација на економските активности во руралните средини, со цел да се обезбедат дополнителни извори на приход за руралното население и да се отворат нови можности за вработување во руралните области.**

Финансиски средства од ИПАРД

Финансиската рамка за спроведување на ИПАРД програмата ја сочинуваат 75% од средствата финансирани од буџетот на Европската унија наменет за претпристапна помош за рурален развој и 25% од буџетот на Република Македонија наменет за развојни програми. Вкупниот износ на расположливи средства наменети за ИПАРД е 60,7 милиони евра, од кои 45,5 милиони евра се од буџетот на ЕУ и дополнителни 15,2 милиони евра од

буџетот на Република Македонија. Финансиската рамка се однесува на направените буџетски алокации за повеќе-годишниот буџетски период од 2007 до 2011, при што средствата се кумулираат и се трошат во временска рамка од 3 години од годината на нивната алокација. ПРИМЕР: Финансиските средства за 2008 година, во вкупен износ од 8,8 милиони евра, вклучувајќи ги и средствата од 2007 година, треба да бидат повлечени од буџетот на Европската комисија најдоцна до 31.12.2011 година. Средствата се наменети за доделување финансиска поддршка во вид на грант во износ од 50% од вкупно реализираниот трошок кој е на листата на прифатливи трошоци, по мерки и инвестиции, од ИПАРД програмата.

Кои сектори се поддржани со оваа мерка и под кои услови?

Рурални микропретпријатија:

- **Воспоставување на капацитети за преработка во и надвор од фарма (за овошје, зеленчук, мед, медицинско масло/ билки и зачини, печурки):**
 - **Конструкција / модернизација на градби;**
 - **Опрема за пакување, капацитети за складирање и друга опрема;**
 - **Преработка на наменски прехранбени производи, користејќи ресурси од фармата или суров материјал од локалните производители (со минимум едногодишен договор за набавка);**

- **Големина на потребните капацитети за производство на овошје и зеленчук - минимум 0,5ha сопствена плантажа; за производство на млечни производи - минимум 10 глави млечни крави, 150 овци или 50 кози; за производство на мед - минимум 30 пчелни кошници; за производство на медицинско масло/билки и зачини согласно со официјалната листа - 0,75ha, и за производство на печурки - 30m²**
- **Воспоставување собирни центри за печурки и за медицинско масло/билки;**
- **Конструкција / модернизација на градби;**
- **Набавка на опрема;**
- **Апликанти можат да бидат само земјоделските кооперативи кои мора да имаат лиценца за собирање диви печурки, лековити/ароматични билки и зачини и зрнести плодови.**
- **Конструкција / модернизација на капацитети за култивација на печурки, вклучувајќи и производство на компост.**
- **Воспоставување на работилници за традиционални занаетчиства:**
 - **Конструкција / модернизација на градби;**
 - **Набавка на опрема за пакување;**
 - **Активности за маркетинг;**
 - **Воспоставување на продажни места;**
- **Воспоставување на работилници за поправка.**

Рурален туризам:

- **Реконструкција / конверзија на куќите на фармите за туристички активности, вклучително и за рекреативни објекти:**
 - Обновување и адаптација на куќите на фармите за сместувачки капацитети (максимум 20 кревети);
 - Воспоставување на сервиси за кетеринг, пробување и продажни места;
 - Воспоставување на рурални музеи;
 - Во случаи на реконструкција на вински визби или куќи на винарска фарма, апликантите мора да имаат годишно производство на вино од минимум 20 до 400 hl;
- Доколку градбата се наоѓа во заштитено културно подрачје или е лоцирана во заштитена зона, апликантот мора да ја усогласи градбата со релевантните национални стандарди.
- **Инвестициите во рекреативни капацитети мора да бидат придружени со сместувачки капацитети.**

Од областа на алтернативниот туризам за Република Македонија е особено интересна мерката 302:

Мерка 302 - Диверзификација и развој на руралните економски активности

Инвестициите насочени кон основање микропретпријатија и реконструкција на градбите во и надвор од земјоделското стопанство за целите на селскиот туризам треба да придонесат кон зголемување на конкурентноста и подоб-

рување на квалитетот на живеење и создавање можности за вработување, а притоа треба да се ценат природните предности и традиционалните погледи на руралните заедници.

1. Приоритени сектори

Инвестиционите проекти се насочени кон создавање и развој на микропретпријатијата, развој на занаетчиството и руралниот туризам, промовирајќи го претприемништвото и развивајќи ја економската структура.

302. 1 Поддршка на микропретпријатијата во руралните области

302. 2 Промовирање на активностите од селскиот туризам

302. 1 Група на инвестиции за поддршка на микропретпријатијата во руралните средини

- 302.1.1 Инвестиции за воспоставување пре-работувачки капацитети во земјоделското стопанство и вонземјоделското стопанство.
- 302.1.2 Инвестиции за воспоставување и модернизација на откупните центри за печурки и лековити/ароматични билки и зачини и капацитетите за одгледување печурки.
- 302.1.3 Инвестиции за воспоставување на работилници за традиционални занаетчиски активности и работилници за одржување на земјоделската механизација.

302. 2 Група инвестиции за промовирање на активностите во областа на руралниот туризам

302.2.1 Инвестиции за реконструкција на објекти на земјоделското стопанство со намена за рурален туризам, надополнети со рекреативни капацитети.

302.2.2 Инвестиции за градење на угостителски објекти, сместување на отворено (кампови) и капацитети за рекреација.

Прифатливи трошоци за кофинансирање на инвестициите за отворање на работилници за традиционални занаетчиски активности и работилници за одржување на земјоделската механизација се инвестиционите трошоци за набавка на:

- материјали за градба и елементи за конструкција за изградба на нови објекти или за подобрување на постојните; за инсталирање опрема за традиционалните занаетчиски активности, содржани во Листата на традиционалните занаетчиски дејности, и придружните капацитети за пакување и складирање на производите; за изградба на нови објекти или за подобрување на постојните објекти; за отворање работилници за одржување на земјоделската механизација, вклучително и придружни капацитети за складирање на опремата и алатите; паркинг-простор и стреи;
- опрема за водовод и електрична енергија; системи за греење и вентилација и канализационен систем; - опрема и алати за сечење и резбарее дрво;
- опрема и алати за дрводелство;
- опрема и алати за влечење волна;
- опрема и алати за боење волна;
- опрема и алати за производство на производи од дрво;
- опрема и алати за правење теписи и волнени покривки, волнени материјали, или други производи од волна;
- опрема и алати за седларници;
- опрема и алати за плетење;
- опрема и алати за везење;
- опрема и алати за шиеење и кроеење;
- опрема и алати за производство и преработка на филц-неткаена волна;
- опрема и алати за ковачници;
- опрема и алати за лимарија;
- опрема и алати за припрема на кожа и производство на производи од кожа;
- опрема и алати за производство и декорација на грнчарија и керамика;
- опрема и алати за производство на восочни производи;
- опрема и алати за изработка на јажиња;
- опрема и алати за јагленарник (производство на кумур);
- опрема и алати за производство на производи од стакло;
- опрема и алати за производство на метални производи;

- опрема за пакување и етикетање;
- опрема за складирање;
- опрема и алати за поправка на земјоделска механизација;
- компјутерска опрема и компјутерски софтвер за контрола на системи за греење и вентилација, пакување, етикетање, поправка на земјоделска механизација;
- трошоци за работи извршени од трети лица, како градежни работи, вклучувајќи рушење и чистење на теренот за градба, подготовка на теренот за градба и поставување на елементите за конструкција и материјалите за градба, инсталација на опрема за водовод и електрична енергија, системи за греење и вентилација, канализационен систем, инсталација на прифатлива опрема, инсталација на компјутерска опрема и компјутерски софтвер за контрола на системите за греење и вентилација, пакување, етикетање, поправка на земјоделската механизација;
- дополнителни општи трошоци за изработка на физибилити-студии, технички проекти и други студии поврзани со проектот, консултантски услуги, техничка помош и надзор во текот на спроведување на проектот, обезбедени од овластени експерти, како и трошоци за патентни права и лиценци.
- реконструкција и пренамена на објектите на земјоделското стопанство за рурален туризам, како и за рекреативни капацитети;
- изградба на угостителски објекти, капацитети за сместување на отворено (кампови) и капацитети за рекреација.

Прифатливи трошоци за кофинансирање на инвестиции за реконструкција на објекти на земјоделско стопанство со намена за рурален туризам, надополнети со рекреативни капацитети се инвестициони трошоци за набавка на:

- материјали за градба и елементи за конструкција за подобрување на постојните објекти за обезбедување услуги за сместување, угостителство, дегустирање, продажба, рурален музеј, подобрување на санитарно - хигиенските режими, вклучително и придружни капацитети, и обезбедување пристап за хендикепирани лица, место за излет, специјални санитарни услови, обезбедување на рекреативни капацитети (базени за капење, спортски терени – отворени и затворени, коњичко јавање, велосипедизам, риболовство, игралиште за деца);
- опрема за водовод и електрична енергија, системи за греење и вентилација, канализационен систем, телекомуникациски и интернет услуги;
- опрема за третман на вода и пречистителни станици за вода на земјоделското стопанство или надвор од земјоделското стопанство наменето за оваа специфична туристичка активност;

Промовирање на активностите од селскиот туризам

Прифатливите проекти за промовирање на активностите од селскиот туризам треба да бидат насочени кон една или повеќе од следниве цели:

- опрема за капацитети за сместување, вклучително и дрвенарија, подни покривки, санитарен јазли (исклучувајќи декоративни додатоци, постелнината, крпи);
- опрема за угостителство и кујни вклучително прибор (исклучувајќи предмети за домаќинство и залихи за угостителство), трпезариски мебел (исклучувајќи декоративни додатоци);
- опрема за обезбедување на рекреативни капацитети - базен за капење, спортски терени, штала за коњи, терени за јавање, велосипедизам, игралишта, платформи за риболов и др.;
- опрема за јавање;
- опрема за овозможување пристап на хендикепирани лица надвор и внатре во објектите (вклучително и елеватори и лифтови) и специјални санитарни услови;
- опрема за задоволување на санитарните и хигиенските стандарди;
- телевизори, сателитиски рисивери, радио и аудио опрема;
- компјутерска опрема и компјутерски софтвер за административно управување со рурален туризам;
- трошоци за работи извршени од трети лица како градежни работи вклучувајќи рушење и чистење на теренот за градба, подготовка на теренот за градба и поставување на елементите за конструкција и на материјалите за градба, инсталација на опрема за водовод и електрична енергија, системи за греење и вентилација, канализационен систем, телекомуникациска и интернет опрема, инсталација на прифатлива опрема, инсталација на компјутерска опрема и компјутерски софтвер за административно управување со рурален туризам;
- дополнителни општи трошоци за изработка на физибилити-студии, технички проекти и други студии поврзани со проектот, консултантски услуги, техничка помош и надзор во текот на спроведувањето на проектот, обезбедени од овластени експерти, како и трошоци за патентни права и лиценци.

ЗА ПОВЕЌЕ ИНФОРМАЦИИ ЗА МОЖНОСТИТЕ ШТО ГИ НУДАТ ИПАРД ФОНДОВИТЕ

Министерство за земјоделство,
шумарство и водостопанство

Тело за управување со ИПАРД
ул. „Беласица“ бр. 2, 1000 Скопје

Телефон: 02/3110-887; 3109-809

Факс: 02 3110-887

www.mzsv.gov.mk

Агенција за финансиска поддршка
во земјоделството и руралниот развој
ул. „Скупи“ бр. 3а, 1000 Скопје

Телефон: 02/ 3097-450

Факс: 02 3097-454

e-mail: ipardpa.info@ipardpa.gov.mk

www.ipardpa.gov.mk

6.2 ИПА ПРЕКУГРАНИЧНА СОРАБОТКА

ИПА прекугранична соработка 2009–2011 година

Помошта за прекуграничната соработка според Компонентата II од ИПА е насочена кон унапредување на добрите односи меѓу регионите и државите. Оваа помош главно ќе се фокусира на креирање линкови помеѓу пограничните региони, поддршка на заедничките активности за заштита на животната средина и подобрување на потенцијалот за туризам.

Региони кои можат да аплицираат од обете страни на границите според поделбата на региони (т.н. NUTS региони) се следниве:

1. Прекугранична соработка меѓу Македонија и Бугарија:
 - Македонија – Североисточен, Источен и Југоисточен регион
 - Бугарија – Ќустендил, Благоевград
2. Прекугранична соработка меѓу Македонија и Грција:
 - Македонија – Југоисточен, Вардарски регион, Пелагонија
 - Грција – Пела, Серес, Флорина, Кукуш
3. Прекугранична соработка меѓу Македонија и Албанија:
 - Македонија – Пелагонија, Југозападен регион, Полог
 - Албанија – Корча, Дибер, Елбасан

Главни приоритети и цели

Прекуграничните програми се насочени кон тоа да дадат свој придонес за одржливиот развој, стабилноста и просперитетот на граничните области за заеднички интерес на жителите и институциите во двете држави. Државите-учеснички ги договорија следниве цели:

Прекугранична соработка со Бугарија

- да се продолжат постоечките или да се креираат нови линкови меѓу локалните/регионалните администрации, асоцијации, невладини организации или претпријатија, за да се зајакне економскиот и социјалниот развој на пограничните региони;
- да се подобри туристичката и транспортната инфраструктура со цел да се зголеми потенцијалот за развој на туризмот, како и да се придонесе за заштита на животната средина;
- да се интензивираат контактите на локално ниво меѓу жителите кои живеат во и надвор од ЕУ, и
- да се помогне со имплементација на програмата и да се придонесе за навремена испраќа на резултатите.

Прекугранична соработка со Грција

- да се намали јазот во економскиот развој меѓу пограничните региони и другите делови од државата со помагање да се креираат нови работни места, како резултат на соработката меѓу економските учесници;

- да се зајакне потенцијалот за туризам на пограничниот регион и да се зголеми бројот на странски посетители, како и да се заштити јавното здравје преку прекугранични активности;
- да се промовираат заеднички активности за заштита на природната и на културната средина;
- да се интензивираат контактите на локално и на регионално ниво помеѓу жителите кои живеат во и надвор од ЕУ, и
- да се помогне во имплементацијата на програмата и да се придонесе за навремена испорака на резултатите.

Прекугранична соработка со Албанија

- да се поддржи економскиот развој со посебен

акцент на туризмот: продолжени туристички активности, алтернативни видови туризам и развој на мала инфраструктура;

- да се промовира одржливиот развој со посебен акцент на заштитата, промоцијата и управувањето со природните ресурси и еко-системи: воспоставување заеднички политики за животна средина; вклучување на граѓанското општество во донесувањето на политиките; гарантирање на одржливото управување со природните ресурси;
- да се интензивира културната размена преку активности „од луѓето за луѓето” и „од институција за институција”, и
- да се помогне во имплементацијата на програмата и да се придонесе за навремена испорака на резултатите.

Финансиски индикатори

Според Компонентата II, распоредот за користење на средствата е според приказот во табелата.

Програма	Албанија	Бугарија	Грција
Економски развој	90%	40% - 60%	30% - 50%
Туризам/ Инфраструктура		30% - 50%	20% - 40%
Градење прекугранични мрежи		10% - 20%	10% - 20%
Техничка помош	Максимум 10%	Максимум 10%	Максимум 10%

Во однос на програмите за прекугранична соработка со Србија и со Косово, државите-корисници, заедно со Европската комисија, ќе одлучат кога ќе започне процесот на програмирање и како ќе изгледа алокацијата на средствата.

FOUNDATION ФОНДАЦИЈА
OPEN SOCIETY
ОПЕН ИСТИТУТ
SOCIEY УТВОРЕНО
ИНСТИТУТЕ ОПШТЕСТВО
MACEDONIA МАКЕДОНИЈА

ISBN: 978-608-218-068-7

